

NÁTÁN

VARGA ZOLTÁN

A palota kapuján belépve váratlanul úgy érezte, elbizonytalanodik. Hirtelen kételye támadt önmagával szemben: lesz-e bátorsága hiven tolmácsolni a királynak az Úr üzenetét... Korábban, a küldönc nyomában lépkedve a keskeny jeruzsálemi sikátorok útvesztőjében, egy pillanattig sem jutot volna eszébe attól félni, gyenge lesz; hosszú ideje készült már küldetése végrehajtására, következetesen erősítette magát, böjtölt, órákon át könyörgött az Úrhoz, ölje ki belőle a félelem utolsó maradványait is. Tudta, mit akar, ismerte az Úr akaratát. Jó ideje nem kételkedett már abban, hogy akarata az Úr akarata, gondolatai az Úr gondolatai, ítélete az Úr ítélete is. Még ha az Úr, úgy, ahogy valamikor, közvetlenül, füllel hallhatóan, rég nem is szólt már hozzá. Azaz, valójában csak egyszer szólt hozzá ilyenképpen. Még Saul uralkodása idején, fiatal korában... Akkoriban minden percben az ég villámát várta, hogy lesújtson rá, megsemmisítve nyomorult porhüvelyét, s a gyehenna tűzére taszítsa bűnös lelkét. Mert korábban — szörnyűséges esztelen vakmerőségére visszagondolni — egész egyszerűen hazudott, amikor arról beszélt a népnek, hogy az Úr szólt hozzá. Vagy inkább úgy vélte, hazudik. És várta a megtorlást, amiről úgy hitte, nem maradt el; de közben tovább folytatta az eszeveszett játékot, képtelen volt abbahagyni: képtelen volt lemondani az ajkain csüngő tekintetekről, az elragadtatott arcokról; szüksége volt erre, csak így volt értelme a nyomorék Nátán életének, a púpos Nátán csak Jehova szavának tolmácsolójaként volt valaki, beszédének csak akkor volt foganatja, ha a nép az Úr üzeneteként hallja... A villám meg egyre késett, bár ez csak még inkább félelemmel töltötte el; nem hihette, hogy végleg elmarad, egyre eszelősebben rettegett, míg egyszer csak nem bírta tovább, kifutott a szakadó esőbe, az égzengéses éjszakába, hogy kihívja maga ellen a halált. De a halál helyett az Úr alakja bontakozott ki az oszladozó felhők közül, vakító fényességgel. Aztán tisztán hallotta a hozzá intézett szavakat: „Nincs okod félni tőlem, Nátán! Igazat beszéltél! Én szólottam általad a néphez! Hirdesd szavamát továbbra is!...” Ettől kezdve biztos volt kiváltságtartságában, rettegése megszűnt, sőt nem is várta többé Adonáj szózatát, egyszeri és kivételes eseménynek érezte, ami azon a zivatáros éjszakán történt; feladatát ezentúl főleg abban látta, hogy szüntelenül nyugtató gondolatai közül — amelyek közt persze akadt számtalan kicsinyes, sőt alávaló és bűnös gondolat is — kiválassza az Úr gondolatait.

Néha hosszú és gyötrelmes folyamat volt ez, aranszemcsék szedetése a homoktengerből, de mikor végül is rájuk talált s egybegyűjtötte őket, egyszerre nyugalom szállta meg...

Ezt a nyugalmat érezte már napok óta. Tudta, hogy el kell mennie Dávidhoz, bűnbánatra kell kényszerítenie. Meg kell értetnie a királlyal, hogy csakis súlyos vezekléssel és áldozattal eszközölheti ki az Úr bocsánatát... A küldönc megjelenése Dávid üzenetével csak még inkább fokozta magabiztosságát. Bizonyára maga az Úr rendelte így, hogy Dávid érte küldjön, alighanem alázatos szívű prófétája dolgát kívánta megkönnyíteni; talán meg akarta kímélni a megaláztató könyörgéstől, hogy az uralkodó színe elé bocsássák... mindenképpen biztató jelnek érezte, hogy hosszú szünet után Dávid végre ismét magához kéri. Mint azelőtt... Azelőtt persze többször is... egy-egy holdforduló alatt néha két-három alkalommal is... De amióta az az asszony beköltözött a palotába, a király nem szomjazza többé Adonáj szavát... Az az asszony, az az asszony, a Hitteus Uriás felesége, az a Sátólól megszállott nőstény, az a tüzre való szemét, az a... aki csak azért fürdött naponta szemérmetlenül háza udvarán, mert tudta, hogy a király palotájának ablakából odalát. Az Úr törvényei szerint meg kellene kövezni az illet... Persze nem félt, miért is félt volna, tudta jól, ha a királyról van szó... Okos asszony, kétségtelenül, ravasz asszony... De az Úr hatalmasabb a királynál, hatalmasabb a föld minden királyánál. És gyűlöletes előtte minden paráznság és asszonyi ravaszság...

Erre próbált gondolni akkor is, mikor már Dávid színe előtt állt. Egyedül, négyszemközt, úgy, mint régen...

A király úgy is fogadta, mint azelőtt. Legbelsőbb szobájában, ahová többnyire pihenni, gondolatait rendezgetni, elmélkedni vonult vissza, vagy magányos hárfajátéka kedvéért, melynek hangjai délután vagy a szürkületi órákban, gyakran szűrődtek ki a palota körüli térre, lágyan simogatva meg a bejáratnál álló örök fülét éppúgy, mint a félénken közelebb merészkedő koldusokét, sőt el-eljutottak egészen a tér tulsó felén csoportosuló piaci árusokhoz és vásárlókhoz, akik, ha nincsenek túlságosan elfoglalva a maguk kicsinyes dolgaival, s nem bocsátkoznak hangos, nemegyszer veszekedéssé fajuló alkudozásokba, talán még hallottak is volna valamit azokból a hangokból, amelyek — így hitte ezt Jeruzsálam egész népe — oly kedvesek az Úr előtt. A hárfa most is ott volt a szoba sarkában, de Nátán ezúttal ellenséges pillantást vetett rá: arra gondolt, hogy a hangszer hangjai, a jelek szerint, nemcsak Adonáj előtt lehetnek kedvesek: feltételezte, hogy az az asszony is rájuk figyelt, illetőleg ezek a hangok érlelték meg benne a gyakori ledér fürdők gondolatát. Ettől még jobban elkomorodott, annál is inkább, mert agyában — ki tudja hanyadszor — újra felmerült a soha nem látott, de annál elevenebben kibontakozó kép, Betsabé (nevét egyébként gondolatban is csak a legritkább esetben ejtette ki), amint kilép fürdőjéből; látásból ismerte az asszonyt, azelőttről még, hogy a királyt bűnre csábította volna, többször ott volt hallgatói között, gyakran ő volt az a kiválasztott egyedüli személy, akihez, régi, jól bevált szokása szerint, szavait látszólag intézte, tudta róla, hogy Uriás asszonya, arcának minden részletét

pontosan fel tudta idézni, de alakja is megragadt emlékezetében: nemcsak hogy nem volt nehéz képzeletében megfosztani lepleitől, hanem sokszor szinte lehetetlen volt nem ezt tenni, amiként most is (talán éppen ennek a szobának ablakából pillantotta meg első ízben Dávid...), de mindez csak megerősítette elszántságát, elhivatottságának tudatát. Me-reven állt meg a szobába lépve, nem viszonzta uralkodója és barátja szívélyes mosolyát; összehúzott szemmel, szúrósan tekintett rá. Púpos-sága ellenére is magasnak, szikárnak érezte magát; valójában nem is volt alacsony, gyakran elképzelte, ha ép testűnek marad meg, rendkívül magas termetű lenne.

Dávid felállt a heverőről, amelynek enyhe behorpadása még fekvő testének nyomát őrizte. Nátán örült, hogy a jelekből ítélve, ezúttal is ugyanolyan megkülönböztetett bánásmódban lesz része, mint eddig is volt, de ugyanakkor a király mosolygásában észrevett valami zavart-ságot, büntudatfélét és egyben cinkos megértésre számítást, ami miatt most elmaradt az a bizonyos rajongással telítettség, amit e testileg és szellemileg egyaránt nagyszerű férfi jelenlétében rendszerint érzett, s ami később mindig valami keserű szájíz hagyott maga után.

— Eljöttél, próféta? — hallotta Dávid hangját.

— Hívattál, nem? ... — Szándékosan válaszolt fölösleges kérdéssel a fölösleges kérdésre, olyan hangsúllyal, hogy érezhető legyen rajta a rendreutasítás.

— Hívittalak, próféta. Örülök, hogy eljöttél.

— Kettős parancsnak engedelmesskedtem. Maga az Úr is hozzád küldött.

Dávid újra mosolygott, ápolt fekete szakállának keretéből kivillantotta pompás fehér fogsorát: — Tehát hívásom nélkül is jöttél volna?

— Rég készülök már jönni, király — válaszolta Nátán, miután az uralkodó felszólítására helyet foglalt az alacsony, színes gyapjuszőttes-sel letakart heverőn. Dávid is leült mellé; félig egymás felé fordulva ültek, úgy mint azelőtt, nem messze egymástól.

— Jöhettél volna. Jól tudod, hogy házam számodra mindig nyitva áll... — Nátán figyelmét nem kerülte el, hogy Dávid menekül pillan-tása elől, s hogy tekintete pár pillanatra a lábuk alatti szőnyeg min-táin állapodik meg.

— Házadról tudtam, de hogy szívedről is elmondhatom-e ezt, abban nem voltam biztos. Azt reméltem, hívatni fogsz. Régóta várok erre.

— Amint láthatod, reményed most teljesült — mondta a király ki-csit neheztelve. A szívére tett megjegyzést láthatólag szándékosan en-gedte el a füle mellett.

Nátán fürkészőn nézte, nem is igyekezett leplezni vizslatását; tisztá-ban volt pillantásának áthatóságával: — De az okot, aminek reményem teljesülését köszönhetem, még nem ismerem.

Dávid most ránézett. Hirtelen ütötte föl fejét, támadóan gúnyos mo-solya szándékosságához semmi kétség sem férhetett: — Rég hallottam a szavadat, próféta. Csak ezért hívattalak.

Nátán ezúttal mosolyodott el először; mindig tisztában volt arckifeje-zésének változásaival, tudta, hogy keskeny ajkai körül most finoman

értő és szelíden bölcs mosoly bujkál: — Saját füleddel rég hallottad. De a király szolgálinak fülei a király fülei is.

Nátánnak úgy tetszett, a király megpróbálja leutánozni arckifejezését, igyekezete mögött azonban fojtott indulat lappang: — De most magam kívánom hallani. A tulajdon füleimmel. Nem tudom nélkülözni tovább.

— Akkor hát mit kívánsz hallani tőlem?

— Amit a szolgálaim fülei hallottak.

Nátán tudta, most csak egy dolog fontos: nem megijedni. Az oroszlán csak akkor támad, ha menekülnek előle, de ha keményen a szemébe néznek... Újra arra gondolt, az Úr hatalma nagyobb a királyénál, nagyobb minden királyénál. — Értelek, király — mondta előbbi finom mosolyával. — Ha azt akarod tőlem hallani, amit már úgyszólván tudsz, hallhatod. Elmondhatom, miről beszéltem a népnek legutóbb. Csak egy kis példázatot mondtam el.

— Példázatot, persze! — nevetett föl Dávid ingerülten. — Mi mást is mondhattál volna...

— Azelőtt kedvelted a példázataimat — mondta Nátán halkán. Aztán a tőle telhető legszenvtelenebb hangon kérdezte: — Kívánod hallani?

— Egek a türelmetlenségtől, próféta. Te meg úgy teszel, mintha nem vennéd észre. Halljam, miről beszéltél!

Nátán most sem emelte föl a hangját: — Két emberről meséltem. Egy gazdagról, akinek számtalan juha és ökre volt, és egy szegényről, akinek nem volt egyebe egy kis... nőstény báránynál... — Miközben beszélt arra gondolt, jó lenne tudni, vajon a királyt „fülei” mennyire pontosan tudósították, elmondták-e neki, hogy példázatában eredetileg más állat is szerepelt; el volt készülve rá, hogy Dávid itt majd indulatosan közbevág, s tartott is néhány használhatónak tetsző választ készíteniben, mégis érezhetően megkönnyebbült, hogy zavartalanul tovább folytathatja — ... amelyet úgy szeretett, mintha a gyermeke lenne. Erről, hogy mennyire szerette, bővebben is szólottam, meg kellett, hogy értessem hallgatóimmal, milyen nagy is volt az a szeretet, téged azonban, király, attól tartok, csak untatnád ezzel, hisz te, bölcs férfiú létedre, ennyiből is meg kell, hogy értsed, mire gondoltam. Ezután arról szóltam, hogy a gazdag ember elragadta a szegénytől ezt a bárányt, leölette és feltálalta egy vendégének, mivel sajnált a maga temérdek állatából egyet is levágni. Ennyi volt az egész..

— Csak ennyi? — kérdezte Dávid. Nátán látta, amint a király szép barna arca mindinkább elszíneződik, vörös árnyalatot kap. — Biztos ez? Biztos, hogy csak ennyit mondtál?

Nátán most értette meg, hogy az is igaz, amit eddig nem hitt el egészen. Pedig mindenfelé suttoztak a városban Uriás elestének furcsa körülményeiről, arról, hogy társai gyanús gyorsasággal eredtek futásnak, ott hagyva őt egyedül a Rabbát körülvevő fal tetején, amikor már nem volt számára visszaút. És hogy ez nem volt véletlen... Hát persze, hogy nem... Hirtelen forró indulat öntötte el. „Talán mondhattam volna többet is?”, szeretett volna fölkiáltani. Aztán mégis úgy érezte a gúnyos képmutatás sokkal jobban illik hozzá és a helyzethez, mint a nyíltan kimutatott felháborodás: — Igazán nem értem, király, miért izgat fel

ez az ártatlan és sajnós nem is túl szellemes történet, amellyel én a magam gyarló módján csak a kapzsiság és telhetetlenség rútságát kívántam megvilágítani — mondta félig lehunyt szemmel.

— Próféta, ne tarts együgyűnek! — ugrott föl Dávid hirtelen. — És az Úr hírvivőjéhez sem méltó, hogy az együgyüt játszva úgy tegyen, mintha nem tudná, miről van szó. Hogy gyáván a szemembe hazudjon. Nem ehhoz szoktattál, próféta! — Nagy lépésekkel le-föl kezdett járkálni a helyiségben. Néhányszor mintha tovább akart volna beszélni, egyszer-kétszer szóra is nyitotta száját, de aztán csak folytatta a járkálást.

Nátán mereven ült, úgy követte tekintetével: — Furcsának találom, király, hogy hazugságom ennyire felbőszít. Léteznek sokkal súlyosabb vétkek is a hazugságnál . . .

Dávid abbahagyta a járkálást, megállt a szoba közepén, és merőn a prófétára nézett: — Beszélj nyíltan. Nem szeretem a tekervényes útjaidat. Ahogyan sima nyelveddel körülnyalogatod a falatokat és kitapasztalod, nem túlságosan forrók-e számodra. Ahelyett, hogy bátran a fogad közé kapnád őket . . .

Nátán úgy vélte, újra megkockáztathat egy magabiztos mosolyt: — Kettőnk közül sajnós csak te vagy abban a helyzetben, király, hogy forróvá tedd számomra a falatokat. Furcsa hát, hogy mégis beszédem módja és óvatosságom ellen van kifogásod. Vagy talán szükséged van rá, hogy te is megbotránkozhass valamin? Miután nem takargathatod többé a vétkeidet?

Dávid újra megmozdult, az ablakhoz ment: úgy tett, mintha a várost nézné. Az alacsony, lapos tetős házak vakítóan fehérnek látszottak a forrón tűző délutáni nap fényében. — Nem szándékoztam takargatni — mondta anélkül, hogy visszafordult volna. — Egy pillanatig sem. *Előttem* nem.

Nátán továbbra is mosolygott, bár ennek, mivel a király nem látta az arcát, most nem sok értelme volt: — Elöttem. Értem, király. Tehát erről van szó . . .

Dávid megfordult, arcát újabb indulathullám öntötte el: — Igenis, erről! És te nagyon is jól tudod ezt.

Nátán újra megkeményítette vonásait: — Ez mitsem változtat azon, hogy vétkes vagy.

— Igen, vétkes vagyok. De a te szemedben én most *csak* vétkes vagyok. Semmi más.

— Tudom, hogy más is vagy. Izrael királya. És nagy a hatalmad . . .

— Nem erre gondoltam, próféta — vágott közbe Dávid. — Valami másra, amiről te, úgy látszik, megfeledkeztél. Megfeledkeztél arról, hogy én nemcsak Izrael királya vagyok. És nemcsak nagy a hatalmam, hanem . . . — Aztán dühösen legyintett: — De hát minek mondjam el . . .

— Szeretném, ha elmondanád. Szeretném pontosan tudni, mi az, amiről megfeledkeztem.

— Hát jó, halljad újra, ha nem hallottad volna elégszer . . .

Még mielőtt Dávidból igazán megindult volna a szó, Nátán máris tudta, mi következik. Jól ismerte a királynak ezeket az időnként elhangzó ti-

rádait. Türelemre kényszerítve magát, lehunyta szemét, s csak fél füllel figyelte a hozzáintézett szavakat. Dávid ismét föl-alá járkálva, szavait heves taglejtésekkel kísérvé, arról beszélt, hogy ha más nem, hát Nátán igazán tudhatná, mennyit tett ő, Dávid, az Úr ügyéért, ő védte meg népét ellenségeitől, ő verte meg a filiszteusokat, az ammonitákat, a jebuzeusokat, ő gyarapította az ország területét, ő biztosította belső rendjét, most Rabbát ostromolja, úgyszólván gyerekkorától kezdve csakis Izrael népének sorsa érdekelte, gondolatait szinte soha nem is foglalkoztatta más, és a nép tudja is ezt, ezért tiszteli, és ezért lenne kész mindent megtenni érte, ezért követi mindenhová, akár a halálba is. És ha Nátán úgy érzi, vétkes, hát rendben van, igen, vétkes is, nincs szándékában tagadni, kinek nincsenek vétkei, nem, egyáltalán nem az ellen van kifogása, hogy Nátán (akiben ő mindig is az Úr száját látta, s ennek megfelelően bánt is vele) szemrehányással illeti, hanem csakis az ellen, hogy Nátán, amikor ezt teszi, kizárólag a vétkét látja, mintha ő semmi más nem lenne, csak ez a véték, holott őt nem lehet így nézni, mert — de igazán nem is tudja, minek ismétli ezeket — ha mérlegre tennék mindazt a jót és rosszat, amit életében eddig tett, hát nem kétséges, hogy... Egyre jobban belelovalta magát mesterségesen felkorbácsolt indulataiba, mind vadabbul hadonászott, arca kipirult, homlokán kidudorodtak az erek. — Igazságtalan vagy hozzám, próféta — mondta aztán halkabban, mintegy kifáradva. — Nagyon igazságtalan...

Nátán várt néhány pillanatig, bizonyos akart lenni az apály bekövetkezésében. — Az önmagától ajkára tóduló választ, „ha igazságtalan vagyok, úgy az Úr is igazságtalan”, viszont inkább lenyelte. Nem érezte bölcs dolognak a király szemrehányásait még az istenkáromlás vádjának lehetőségével is megtetézni, s azt is tapasztalta már életében elégszer, hogy néhány okos érv (amely különben bizonyára szintén Adonájtól származik) nemegyszer meggyőzőbben hat, mintha szüntelenül az Úrra hivatkozik.

— Furcsán látod az igazságot, király, ha azt hiszed, tettel éppen elég jót ahhoz, hogy megengedhess magadnak egy-két bünt. Akár annyit is, amennyi még nem sokat változtat a mérleg állásán. És ne felejtse el, hogy nem te vagy tetteid bírója. Nem ismerheted a mérleget, amelyen megmértel.

Az újabb kitérés érezhetően gyengébb volt az előbbinél: — Bárhogy is legyen, próféta, mit gondolsz, kiknek használtál azzal, hogy odaálltál az utca népe elé és szegényekről, gazdagokról, meg báránykákról példálóztál? Mit gondolsz, kiknek? Mondd meg te magad! Mondd meg, hisz tudod jól! Beszélj! A te szádból akarom hallani!

Nátán számított erre; kezdettől fogva bizonyos volt benne: ez a szemrehányás semmiképpen sem marad el. Válasza régóta készen állt: — Más az igazság, és más, hogy kiknek használ.

Dávid ingerülten nevetett, nevetésébe keserűség vegyült: — Néha csodálatosan bölcsnek tűnsz, próféta, máskor meg oly oktalannak látszol, mint azok a báránykák, amelyekről oly szívesen mesélsz. Hát azt hiszed, egy király kezdhet valamit ezzel az igazsággal?

Nátán is szükségesnek tartotta mosolyogni: — Nem tudhatom, hogy

rádait. Türelemre kényszerítve magát, lehunyta szemét, s csak fél füllel figyelte a hozzaintézett szavakat. Dávid ismét föl-alá járkálva, szavait heves taglejtésekkel kísérve, arról beszélt, hogy ha más nem, hát Nátán igazán tudhatná, mennyit tett ő, Dávid, az Úr ügyéért, ő védte meg népét ellenségeitől, ő verte meg a filiszteusokat, az ammonitákat, a jebuzeusokat, ő gyarapította az ország területét, ő biztosította belső rendjét, most Rabbát ostromolja, úgyszólván gyerekkorától kezdve csakis Izrael népének sorsa érdekelte, gondolatait szinte soha nem is foglalkoztatta más, és a nép tudja is ezt, ezért tiszteli, és ezért lenne kész mindent megtenni érte, ezért követi mindenhová, akár a halálba is. És ha Nátán úgy érzi, vétkes, hát rendben van, igen, vétkes is, nincs szándékában tagadni, kinek nincsenek vétkei, nem, egyáltalán nem az ellen van kifogása, hogy Nátán (akiben ő mindig is az Úr száját látta, s ennek megfelelően bánt is vele) szemrehányással illeti, hanem csakis az ellen, hogy Nátán, amikor ezt teszi, kizárólag a vétket látja, mintha ő semmi más nem lenne, csak ez a vétek, holott őt nem lehet így nézni, mert — de igazán nem is tudja, minek ismétli ezeket — ha mérlegre tennék mindazt a jót és rosszat, amit életében eddig tett, hát nem kétséges, hogy... Egyre jobban belelovalta magát mesterségesen felkorbácsolt indulataiba, mind vadabbul hadonászott, arca kipirult, homlokán kidudorodtak az erek. — Igazságtalan vagy hozzám, próféta — mondta aztán halkabban, mintegy kifáradva. — Nagyon igazságtalan...

Nátán várt néhány pillanatig, bizonyos akart lenni az apály bekövetkezésében. — Az önmagától ajkára tóduló választ, „ha igazságtalan vagyok, úgy az Úr is igazságtalan”, viszont inkább lenyelte. Nem érezte bölcs dolognak a király szemrehányásait még az istenkáromlás vádjának lehetőségével is megtetézni, s azt is tapasztalta már életében elégszer, hogy néhány okos érv (amely különben bizonyára szintén Adonájtól származik) nemegyszer meggyőzőbben hat, mintha szüntelenül az Úrra hivatkozik.

— Furcsán látod az igazságot, király, ha azt hiszed, tettel éppen elég jót ahhoz, hogy megengedhess magadnak egy-két bünt. Akár annyit is, amennyi még nem sokat változtat a mérleg állásán. És ne felejtse el, hogy nem te vagy tetteid bírója. Nem ismerheted a mérleget, amelyen megmértel.

Az újabb kitörés érezhetően gyengébb volt az előbbinél: — Bárhogy is legyen, próféta, mit gondolsz, kiknek használtál azzal, hogy odaálltál az utca népe elé és szegényekről, gazdagokról, meg báránykákról példálóztál? Mit gondolsz, kiknek? Mondd meg te magad! Mondd meg, hisz tudod jól! Beszélj! A te szádból akarom hallani!

Nátán számított erre; kezdettől fogva bizonyos volt benne: ez a szemrehányás semmiképpen sem marad el. Válasza régóta készen állt: — Más az igazság, és más, hogy kiknek használ.

Dávid ingerülten nevetett, nevetésébe keserűség vegyült: — Néha csodálatosan bölcsnek tűnsz, próféta, máskor meg oly oktalannak látszol, mint azok a báránykák, amelyekről oly szívesen mesélsz. Hát azt hiszed, egy király kezdhet valamit ezzel az igazsággal?

Nátán is szükségesnek tartotta mosolyogni: — Nem tudhatom, hogy

egy király mit kezdhet vele. De egy próféta csak ilyen igazsággal kezdhet valamit. És az Úrnak is csak ilyen igazság lehet kedves.

Dávid egy pillanatra összeszorította a száját: — De az Úr mégis a királyoknak adott hatalmat. — Aztán ismét nevetni kezdett: — Mondd, próféta, te komolyan azt hiszed, megengedhetem neked, hogy lehetővé tedd ellenségeim számára, akik Izrael és az Úr ellenségei is, hogy kárörvendve szélében-hosszában terjesszék rólam a híreket és gyalázkodjanak fölöttem?

— Ellenségeid gyalázkodását te magad tetted lehetővé, király.

Dávid ismét elfordult a prófétától, és az ablakon át valahová messze a háztetőkön túlra nézett: — Ezt nélküled is tudom... De ami megtörtént, megtörtént...

Nátán felállt a heverőről, az ablak felé indult, néhány lépésnyire megállt a király háta mögött: — Legalább így mondanád: „amit elkövettem, elkövettem”.

Dávid megfordult; most háttal állt az ablaknak, keresztájékával hanyagul megtámaszkodva, két tenyerét az ablakpárkányon nyugtatta: — Ha így jobban tetszik, így is mondhatom. De akárhogy mondanám is, nem tűrhetem el, amit tettél. Nem tűrhetem Izrael érdekében. És most ne mondd újra azt, hogy miért nem gondoltam akkor is Izrael érdekére, amikor vétkeket elkövettem, mert erre megint csak azt mondhatnám, amit az imént mondtam, meg te is mondtál, csak egy kicsit másképp, és így sohasem lenne vége a vitának közöttünk. Nekem, de csak nekem, szólhattál volna. Mért nem ide jöttél mindjárt, amikor értesültél a vétkemről. Miért nem nekem mondtad el azt a történetet a szegény ember bárányáról. Vagy mit bánom én — s itt a király arca hirtelen lenézően gúnyossá vált —, beszélhetél volna bármiféle más állatról is. Azt hiszed, sokat törődöm azzal, miféle állati hasonlatokkal illetem az asszonyaimat? Mindent megmondhattál volna, ami a szívedet nyomja.

Nátán gyomra hirtelen összeszorult; azonnal megértette, hogy semmi sem maradt titokban: Dávid pontosan, szóról szóra ismeri a példázatot, amit tegnapelőtt hallgatóinak mondott. S bizonyára tudja azt is, hogyan fogadták szavait a körülötte állók; hogy sokan jelentőségteljesen összenéztek, egyesek elismerően bólogattak, mások kuncogtak, oldalba bökték egymást, megint mások óvatosan körülnéztek, sőt néhányan kiváltak a csoportból, arcukon látszott: semmit sem hallottak, vagy ha mégis, hát rögtön elfelejtették... — Ezt te most mondd, király. De ki tudja, ha valóban hozzád jövök...

— Szóval féltél tőlem? — vágott szavába Dávid.

— Félttem. Meg talán most is félek. Úgy érzem, az Úrnak még szüksége lehet rám.

— Csak ezért félsz?

— Nem tudhatom biztosan, hogy csak az Úr kedvéért szeretem-e az életemet vagy önmagáért is. Ahogyan te sem tudhatod, csak Izraelért szereted-e hatalmat. Annyit tudok csak, hogy okom van félni.

A király arcán mintha egy kis keserűség futott volna át: — Nem szoktam meg, hogy reszkess tőlem.

— Én sem. De amióta tudom, hogy okuk van rettegni tőled olyanok-

nak is, akik csak az igazukért jönnek hozzád... Az az ember, akit a te akaratodból az a tisztesség ért, hogy kétszeresen halhatott dicsőséges halált Rabba ostrománál, már úgy értem, hogy meghalhatott Izraelért és külön a királyáért is, szintén nem gondolta, hogy reszketnie kell. Sejtelve sem volt róla, hogy milyen véget ér.

Dávid ellökte magát az ablaktól. Kezével türelmetlen mozdulatot tett: — Annak az embernek csakis azért kellett ilyen véget érnie, mert ostobán viselkedett. Pedig én nem titkoltam előtte semmit, próféta, illő kárpótlásban akartam részesíteni. Gazdag emberré tehettem volna. Egy zacskó aranyat ígértem neki, meg azt is, hogy kiválaszthatja a három legszebbet rabnőim közül. Ő azonban megátalkodott macacosságában azt kívánta, ismerjem el mindenki előtt, hogy asszonyával háltam, szórjak hamut a fejemre és egyezzem bele az asszony megkövezésébe. Innkább halottnak akarta tudni, mint itt az én házamban. Tudom, tudom, próféta, így kívánja a törvény. De azért igaz szívedre, mondd meg te magad, nem tökfilkó az ilyen? Tudod te, hány ember lett volna boldog, ha őt ugyanaz a szerencse éri, mint ezt a balgatag Uriást?... Meg is mondtam ezt neki, próféta, de füle süket, az agya sötét maradt. Miként az eszelősök, egyre azt ismételte, addig nem távozik, amíg el nem ismerem igazát. Fennhangon kezdett kiáltozni, úgyhogy szolgálaim is meghalották. Hiába igyekeztem csendre inteni, tovább kiáltozott. És ez már Izrael-ellenes cselekedet volt. Hisz tudod, próféta, harcban állunk, Izrael fiai Rabbát ostromolják. Azt hiszed, növelte volna harci kedvüket, ha azt hallják, hogy mialatt ők véreznek, királyuk más asszonyával hempereg, aztán meg asszonyügyek miatt vezekel? — Egy pillanatra elhallgatott, aztán fájdalmas mosolyra húzta száját: — Látod, próféta, ismerem magamat, nem szépítem a dolgokat — folytatta, miközben Nátán megérezte, hogy Dávid most tetszeleg őszinteségével, kérkedik azzal, hogy nem szégyelli előtte olyannak mutatni magát, amilyen; vitathatatlanul hatásos, őszintének is látszik, de mert tudja is, hogy az, mégsem lehet őszinte... —, és nem szépítettem Uriás előtt sem, ugyanezt mondtam neki is. Aztán arra kértem, halasszuk el ügyünket a harc végetérte utáni időkre, térjen vissza a sereghez békességgel. Ekkor gondoltam arra, hogy ott a harcban el is eshet. És végeredményben az elenség fegyverétől lelte halálát. Lehet, ha nem történik meg, ami történt, akkor is elesett volna... — Ismét szünetet tartott, majd széttárta karját: — Próféta, nem tehettem mást. Uriás a saját ostobaságának köszönheti sorsát.

Nátán hosszú vöröses szakálla alatt egymásba fonta ujjait: — Én viszont nem akartam a saját ostobaságomnak köszönni a sorsomat, király. Ezért nem jöttem mindjárt hozzád.

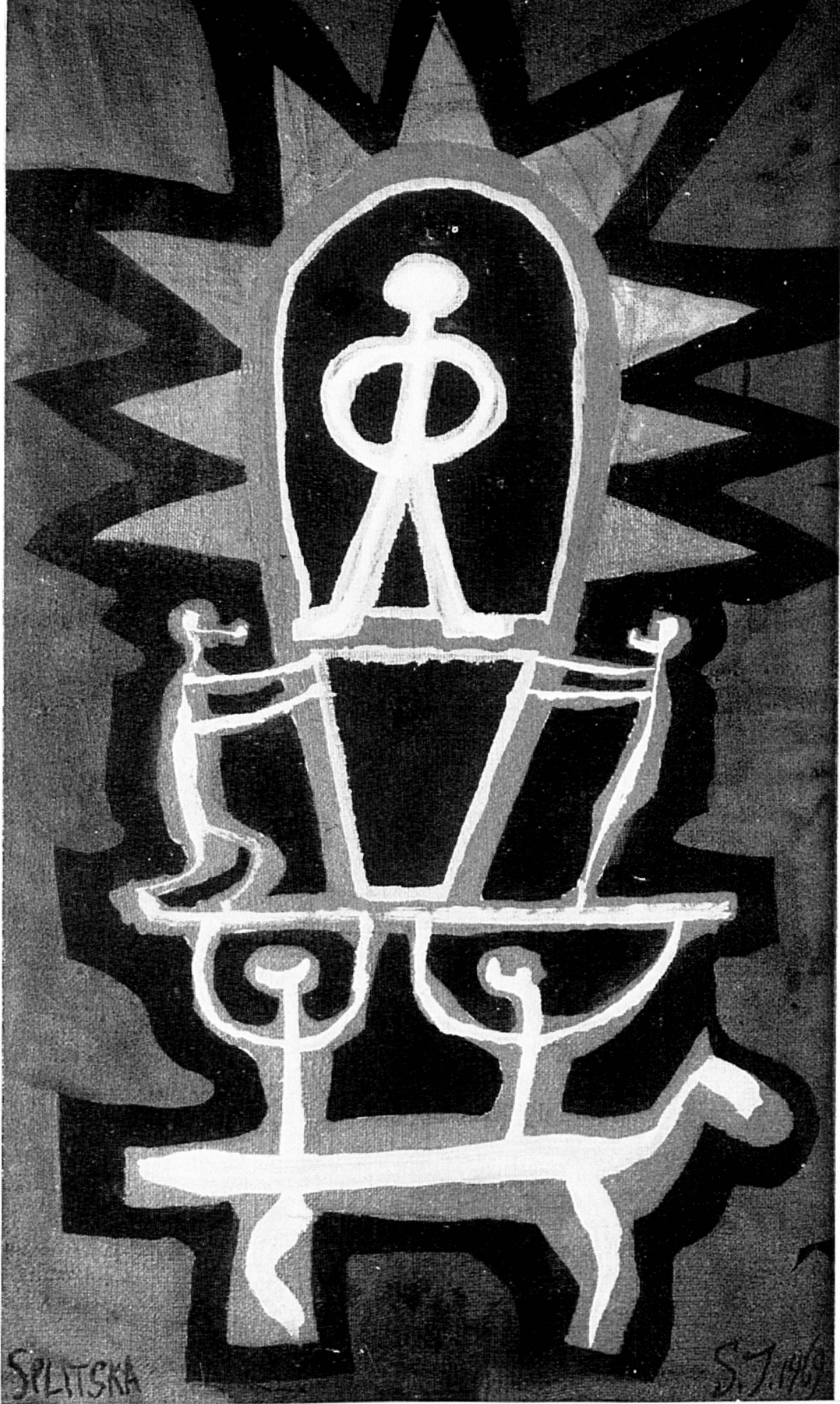
— Mire gondolsz, próféta? Miért hiszed, hogy okosabb vagy, amiért nem így jártál el?

— Mesémet a báránykáról elég sokan hallották — jegyezte meg Nátán kicsit félrehajtott fejjel. — És bizonyára még többen vannak olyanok, akik hallgatóim szájából ismerték meg. Most pedig fényes nappal jöttem hozzád, fullajtárod nyomában... Azt hiszem, ha az Úr most hirtelen magához szólítana, meglehetősen rossz szolgálatot tenne neked,

király. Odakinn azok, akik belépni láttak hozzád és távozni nem, nehezen hinnék el, hogy az én örökre való távozásom kizárólag az Úr akaratából történt. Az az érzésem, te magad is tudod, hogy még a látszat is ellened fordulhatna, és ezért különösképpen óvakodni fogsz a valóságot is magad ellen fordítani.

Dávid beharapta alsó ajkát, ismét a szőnyeg mintáit nézte: — Ennyire kevésre becsülöd a hatalmamat? Ennyire bizonyos vagy benne, hogy törődöm az utca népének fecsegésével? Próféta, kérlek, ne kezdj újra a bárányok eszével gondolkodni. Mit gondolsz, mi történne, ha csakugyan senki sem látna többé távozni a palotából? Vagy éppen látnák, amint szolgálaim a tetemedet viszik ki házamból, hogy elhantolják. Vagy igenis látnák távozásodat, s hogy egyetlen hajad szála se görbült meg azon kevésből, ami az Úr akaratából fejedén még megmaradt, ám teszem azt, pár nap múlva úgy találának rád valahol, általszúrva za ötödik oldalbordádnál, amit ellenségeim bizonyára örömezt megtennének most, csak-hogy engem befeketítsenek? Annyira nagynak hiszed a magad fontosságát, hogy azt képzeled, a nép okvetlenül fegyveresen özönlene ide, hogy rám gyűjtsa a palotát? Csak azért, mert megölettem egy prófétát? A nép ugyan néha ezt is megteszi, de ehhez nem elég egy próféta halála, akit most az Úr szájának hisz, de akiről kevés idő múlva azt is elhinné, hogy mégsem volt az.

Nátán pár pillanatig valóban látta magát valami elhagyott sikátorban, éjszaka, gyenge holdfénynél. Vagy kinn a pusztában, ahová abban a reményben menekült, hogy oda senki sem követi: arcra borulva fekszik, púpja furcsán fölfelé domborodik, és egy lándzsa mered ki belőle. De ez a kép inkább csak különösnek, valószínűtlennek, majdnem szórazokoztatónak tűnt. — Tévedsz, király — mondta nyugodtan —, semmi ilyet nem képzelek. Nem képzelem, hogy a halálom lángba borítaná a palotát, de azt is tudom, hogy számodra drága az a tisztelet, amellyel a nép körülövez. Tudom, hogy adsz a látszatra, mert tisztában vagy vele, a nép nem lát a látszat mögé, s ezért, ha vigyázol rá, tisztának érez, és mögötted áll. Ismerem bölcsességedet, és arra építék. Ha tévednék, úgy nemcsak a saját ostobaságomnak köszönhetném a sorsomat, hanem — engedelmet, király — a tiédnek is. Uriás meghalt, és haláláról furcsa hírek keringenek. És ha most meghalna egy próféta is, aki pár nappal korábban szólt a néphez a szegény ember báránycájáról... Amint mondtad, király, harcosaink Rabba falai alatt állnak. Nem, palotagyűjtogatás még nem lesz szegény púpos Nátán miatt, aki, ha az Úr nem tüntette volna ki azzal, hogy a szájává teszi, bizonyára mindenkitől megvetetten, koldusként tengetné nyomorult életét. De miért követnél el újabb bűnt, amit ismét takargatnod kellene, s amiről egy másik próféta másik példamesét mondhatna, akit aztán újra magadhoz kellene kéretned és többé ki nem engedned házad falai közül, erről viszont egy harmadik próféta szólhatna a néphez, róla meg egy negyedik, ötödik, és folytathatnám a sort ki tudja meddig még, mert a próféták száma végtelen, az elnémítottak helyébe mindig mások lépnek, az Úr akaratából bármikor újak támadhatnak. Azt pedig magad is tapasztalhattad, király, hogy a nép nem szereti, ha megölik azokat, akik az Úr szája-

ként szólnak hozzá. — Nátán kis szünetet tartott. Egyenesen, állhatatosan nézett a király szemébe; közben mintha tükörben látta volna saját arcát: szürös pillantását, a kettős ráncot két közel álló szeme között, vékony összeszorított ajkát, keskeny cimpájú, de hatalmas hajlott orra alatt. Elégedett volt magával; úgy érezte, miközben beszélt, egyetlen arcizma sem rándult. Alig észrevehető mosollyal tette hozzá: — És persze tudjuk, nem szereti az Úr sem. Elfordítja orcáját azokról, akik ilyet tesznek.

Dávid mellén összefonta két karját: — Ha Saulra gondolsz, próféta, mondd ki bátran.

— Azt hittem, nem szereted, ha hozzá hasonlítanak... — Nátán most újra keskenyre húzott szemmel nézett a királyra. Dávid tekintete észrevehetően megrezdült, önkéntelen mozdulattal a szakállához nyúlt volna, de keze félúton megállt. Ajkait, úgy tűnt, anélkül nedvesítette meg, hogy erről tudott volna. — Saul, úgy vélem, király — folytatta Nátán, látva, hogy Dávid néma marad —, akkor követte el legvégzetesebb eszelenségét, amikor lemészároltatta a prófétákat, varázslókat és jósokat, akiket a nép szívébe zárt, mert a szíve szerint szólottak. Persze Saul azért cselekedett így, mert az Úr megfosztotta őt ép eszétől. Téged viszont éppen bölcsesség miatt fogadott kegyeibe. Ám ki is vethet magából, ha már nem bizonyulnál annak.

Dávid még mindig nem szólt, ajkait harapdálta, maga elé nézett: Nátán sejteni kezdte, a mérleg az ő javára billen, ellentámadásba mehet át. — Az Úr akarata nélkül persze semmi sem történhet — mondta ünnepélyesen. — Magam is az ő akaratából vagyok itt. Hogy üzenetét tolmácsoljam.

— Hát rendben van, próféta — szólalt meg végre Dávid halk sóhajjal: — Halljam hát, mit üzent az Úr?

— Látod, király, így kedves ez az Úrnak. Ha az üzenetét kérned tőlem. Ahelyett, hogy arról faggatsz, milyen példameséket mondtam a népnek.

— Elcelődés helyett inkább ülj le ismét — felelte Dávid a heverő felé indulva, érezhetően kedvetlenül. Újra leültek, ugyanúgy kissé oldalvást, mint az imént, csak valamivel távolabb egymástól. — És arról beszélj, ami fontos. Az Úr üzenetét szeretném végre hallani.

— Vétkeztél, király — mondta Nátán komolyan. — Vétkeztél.

— Erről már volt szó. És az Úr keze bizonyára rám nehezedik...

Nátánt diadalérzet töltötte el. A király szavaiból világosan kitetszik, elfogadja bírójának, tőle várja a büntetést és feloldozást. Vagy inkább a megoldást, a kiutat a helyzetből, amelyben vétke révén jutott. Sőt úgy érezte, Dávid fél, nem annyira tőle, inkább a következményektől, melyeknek felidézéséhez bűne az első lépést jelenthette, mindattól, amire ő, Nátán, a púpos Nátán ébresztette rá. Közvetve tehát mégis tőle fél... Azaz az Úrtól. Tőle a királyok is félnek! Mert hatalmas az Úr!... Közben a sugallatot kereste agyában, hogyan, miképpen is róhatna ki olyan büntetést Dávidra, ami fáj, ami igazán érzékenyen érinti, és ennek ellenére a király úgy érzi, rászolgált, nem áll jogában kivonni magát alóla... Mialatt ismét mereven nézett rá, valamiféle mámort érzett,

a szemmel láthatóan sarokba szorított Dávid látványa megrészegítette. — Úgy látom, most kezded csak érezni valódi súlyát — mondta nyomatékosan. Időt szeretett volna nyerni, részben, hogy tovább fokozhassa saját delejes hatását, részben, hogy az Úr üzenete megérkezhessek. — Mert súlyos a vétked, király. És félelmetes az Úr haragja.

— Ismerem az Úr haragját. — Dávid megpróbálta kivonni magát Nátán hatása alól. — Voltam a büntető kardja.

— És lehetsz e kard áldozata is... — Nátán arra gondolt, milyen nagyszerű lenne összeroppantani ezt az embert. Teljesen. Hogy megérdemelné, abban nem kételkedett. Az Úr egészen biztosan egyetért az azzal a gondolatával, hogy aki csak egy parányit is a maga hasznára fordítja a kezébe adatott hatalmat, s akár a legkisebb igazságtalanságot is képes elkövetni, annak pusztulnia kellene, anélkül, hogy egyetlen szót is szólhasson a maga mentségére. Mert csak a bűn számít és nem az érdem... És ne mondja senki, hogy a hatalom könnyen viheti kísértésbe az embert, ami persze igaz, de nem igaz az, hogy erre tekintettel kell lenni... ellenkezőleg, éppen a hatalmasok vétkeit kellene szigorúbban büntetni... csak... hol az a náluk is hatalmasabb hatalom, amely ezt meglehetné? Az Úrén kívül. Mert az Úr hatalma ugyan végtelen, viszont ő maga távoli, megfoghatatlan, van, de sokszor olyan, mintha nem is lenne... Hirtelen pattant el benne valami, egyszerre zuhant vissza a földre. Esztelenség amit gondolt: az Úr nem üzenheti azt Dávidnak, hogy csak úgy engesztelheti ki haragját, ha elúzi azt az asszonyt (megkövezésére nem is gondolt soha komolyan), megszűnik királynak lenni, elhagyja palotáját, feleségeit, gyermekeit, s halála órájáig koldusként járja az utcákat. A királyok nem mindig értik az Úr szavát. Ha ezt követeli tőlük, sohasem. Fülük bezárul, süketté válnak... A szobában csak a legyek zümmögése hallatszott; meg kellett törni a csendet: — Értetted szavamat, király?

— Értettem, próféta. Azt mondtad, lehetek a kard áldozata is.

— Azt mondtam, király...

— Igazat szólottál. Mindannyian azok lehetünk. Senki sem kivétel az Úr előtt. *Senki!*

Nátán látókörének percmével a hárfát látta. Mondják, hogy a palotából mostanában esténként is hárfaszó hangzik, jutott eszébe. És női énekszó. Minden este, amióta az az asszony itt van a házban. Az a... Fogai összecsikordultak: nem szabad gyengének lennie. Nem egészen... — Helyesen szólottál, király. Senki. Még a királyok sem. — Furcsán rozselősnek hallotta saját hangját.

— És a próféták sem...

A hárfán a húrok nagyon feszesnek látszottak. Süket lenne, biztosan, bezárulna füle az Úr szava előtt... Váratlanul mintha mocsárszagot érzett volna. A sós mocsár szagát, amelyben három napon át rejtőzködött. Közben Saul fegyveresei halálra keresték a prófétákat, jószokat, vajákosokat. Házról házra jártak, felkeresték a legeldugottabb falvakat is, benéztek a pásztorok sátraiba. És ha véletlenül eszelőst, nyavalyatörőst találtak, prófétát gyanítva benne, kegyetlenül végeztek vele; nem kímélték a ház népét sem, ha a király hatalmának aláásóit, a nép meg-

rontóit rejtegette. Átfésülték a mocsarat is, közvetlen közelében törtetek a zörgő nád között, lándzsáikkal néha vaktában szúrtak a sűrűbe, miközben ő a víz alatt feküdt, gyötrő helyzetben, nádszálon át szíva a levegőt. Lenne-e erőd ehhez még egyszer, púpos Nátán?... Egyszerre öregnek, fáradtnak érezte magát. — A próféták sem. Ha hamisan szólanak.

— Hát akkor szólj igazat. Mit kíván tőlem az Úr, engesztelésül vétkemért?

Nátán nem vonta el tekintetét Dávidról; magas, okos homlokát nézte, kissé zavart pillantását, amely mögött mégis ott húzódott legjellemzőbb tulajdonsága: nyílt, értelmes bátorsága. Az Úr mégsem választotta ki rosszul, s ki tudja, bölcs dolog lenne-e tőle, ha végleg ellene fordulna. Ellene, aki legtöbbször mégis az ő akarata szerint cselekedett, s mind-egyeddig kegyes volt a prófétáihoz is. És őt már ismeri, ám ha valaki más lépne a helyébe... Végül is, az Úr rendelte úgy, hogy királyok uralkodjanak a nép fölött, érvényt szerezzenek a törvénynek, igazságot tegyenek, megbüntessék a vétkeseket... Talán mert bölcsőbb megoldást ő sem tudott találni... Ez a gondolat megrémítette. Ki kell érte engesztelnie az Urat. Sírva könyörögnie bocsánatért...

— Az Úr kegyes volt hozzád — mondta halkán. — Nem érezteti veled haragja teljes súlyát.

— Az Úr mindig kegyes volt hozzám.

— Amiként te is az ő prófétáihoz.

Dávid ajkai körül finom, enyhén fölényes mosoly játszadozott. Nátán csak most ébredt rá, hogy maga is mosolyog. Összemosolyogtak.

— Az az asszony teherben van? — kérdezte hirtelen.

— Látom, mindent pontosan tudsz, próféta.

— És a te gyermekedet hordja méhében? Vagy a tökfilkóét, aki el-esett Rabba városánál?

— Most is olyat kérdezel, amiről tudomásod van. Az Úr feltételeit akarom hallani. Miért teszed próbára a türelmemet?

— Türelmedet az Úr teszi próbára. — Nátán szándékosan lassan beszélt, már a külsőségek kedvéért sem engedhette meg Dávidnak a sürgetést. — Az a gyermek — mondta szinte tagoltan —, ha megszületik, nem lehet kedves az Úr előtt.

— Értelek, próféta. Az Úr keze tehát reá nehezedik.

— Igen, király.

— Mi lesz vele? Beteg lesz? Nyomorék vagy eszelős?

— Beteg lesz, király.

— Meg fog halni?

— Meg kell halnia.

A király arcán mintha megkönnyebbülés futott volna át: — Csak a nép számára?

Nátán egy pillanatra szánalom fogta el, aztán megkeményítette magát. Éreztetnie kell az Úr szigorát: — Jobb, ha a titok olyan, hogy kipattanása sem változtathat semmit az Úr akaratán. És ez az Úr akaratára!

— Nagyon szigorú vagyok az Úr — mondta Dávid szomorúan.

— Az Úr kegyes hozzád. Utat mutat számodra. A gyermek halála a hatalmad ára lehet. Talán az életedé is.

Dávid lehajtott fejét, leeresztette pilláit; valahogy kiszámítottan megrendültnek látszott: — Tudod-e te azt, próféta, hogy az a gyermek máris kedves számomra? Talán még egyetlen gyermekemet sem vártam úgy, ahogy őt várom. Tudod te, próféta, mit jelent a szeretett asszonytól gyermeket kapni...

Nátán merev maradt: — Gondolod, hogy büntetés lenne számodra, ha olyasmit vesz el tőled az Úr, ami nem kedves neked?

— Ezt nem gondolom, próféta... Csak...

— Nagy volt a vétked, király. A népnek tudnia kell, hogy az Úr keze a vétkes királyokra is lesújt... De hiszen értesz engem. Kezdetől fogva értesz.

— Értelek, próféta. Teljesüljék hát az Úr akarata. Ígérem, hogy teljesülni fog.

Nátán felállt: — Hatalmas az Úr — mondta ünnepélyesen. — Akaratának mindig teljesülnie kell.

Dávid is fölkel, közelebb lépett a prófétához, és a szemébe nézett: — Szavad az Úr szava, próféta. De azt a példamesét a szegény ember báránycájáról nem meséled többé.

— Nem mesélem, király. Az Úr nem akarja, hogy meséljem.

— Köszönöm, próféta — mondta Dávid ismét alig észrevehető mosolylyal. Megkönnyebbülése most félreérthetetlen volt. Nátán e pillanatban ráébredt: ez az ember sohasem volt tudatában a bűnének. Akkor sem, amikor elkövette, és most sem, utólag. Csak a hibájára ébredt rá, és most örül, hogy súlyosabb következmények nélkül megúszta. — Az Úr-nak tartozol hálával, nem nekem. — Aztán mellén keresztbe tett kézzel meghajolt: — És most búcsúzom. Béke veled, király.

— Béke veled, próféta... És várlak. Szeretném, ha a jövőben többször lépnéd át házam küszöbét. Ismét szomjazom a szavad.

Nátán elégedetten látta, a király ugyanolyan mélyen hajol meg, mint ahogy ő is tette. Egyenlő felek tehát... Kilépve a király házából, néhány percen át hitt is ebben. A nap már lebukóban volt a város fölött.